

tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland Jaargang 4 1 ● 2005

Jules Philippona

● Tekening:
Jos Zwarts.

De veldleeuw in de Noord-Ho

Het gaat slecht met de veldleeuwerik. Het is daarom verrassend dat de vogel zich toch weet te handhaven in intensief gebruikt bollenland. In deze bijdrage wordt geprobeerd hiervoor een verklaring te vinden.

De veldleeuwerik is in grote delen van het cultuurlandschap schaars geworden of verdwenen, zelfs in de graslandgebieden van onze reservaten waar we vroeger aanzienlijke dichtheden konden aantreffen. Het is dan ook verrassend dat de soort zich heeft kunnen handhaven in de intensief beheerde bollengebieden in Zuid-Holland (Philippona 2002) en Noord-Holland. Een vroege melding over het voorkomen in een dergelijk habitat in Noord-Holland is beschreven door Scharringa (1994). Hij noemt in de eerste plaats als locatie van belang de Sammerpolder tussen Heiloo en Egmond. Het broedhabitat bestaat daar voornamelijk uit bollenvelden. Ondertussen is bekend geworden dat er in de bollenstreek in het noorden van de provincie eveneens veldleeuweriken broeden. In de literatuur wordt het belang van het gebied voor de veldleeuwerik wel-

iswaar vermeld, maar bollenvelden als broedhabitat worden niet expliciet genoemd.

In de Zuid-Hollandse bollenstreek heb ik in de jaren 1998, 2001 en 2002 enig onderzoek gedaan naar het voorkomen. In totaal heb ik in de broedperiode in die jaren 12 dagen in het gebied rondgefietst. Een beeld van de dichtheden viel moeilijk te krijgen. Een bollenkweker bleek in de bloembedden vrij regelmatig nesten van veldleeuweriken aan te treffen. Zelf kon ik vaststellen dat veldleeuweriken na de zangvlucht in of nabij bedden met hyacinten, narcissen en tulpen landden of op braakliggende percelen. Het was voor mij een aanleiding ook eens wat voorbereidend onderzoek te doen in de bollengebieden van de Noordkop in Noord-Holland die qua oppervlak aanzienlijk omvangrijker zijn dan de

gebieden in Zuid-Holland. Zowel in 2003 als 2004 is door Piet Zomerdijk en mij een poging gedaan een grove indruk te krijgen van de aantallen in het gebied. Op respectievelijk 8 mei 2003 en 15 mei 2004 werd het bollengebied in de Zijpe, de Anna Paulownapolder en het Koegras met de auto bezocht. We stopten bij alle groot-schalige bollenterreinen om de leeuwerikenzang op te vangen. Dit werd soms bemoeilijkt door auto's en trekkers die in de bollenvelden actief waren. Bovendien zat ons in 2003 een vrij krachtige wind dwars, waardoor leeuweriken moeilijker te horen waren en bovendien minder zangvluchten uitvoerden. In 2004 was er sprake van matige wind. Het aantal waargenomen zingende leeuweriken was respectievelijk 12 en 26. In 2003 namen we 8 zingende vogels waar in de Zijpe- en Hazepolder en 4 in het Koegras. In 2004 14 in de Zijpe- en Hazepolder, 7 in de Anna Paulownapolder en 5 in de Polder het Koegras. Duidelijk het beste traject was de Belkmerweg in eerstgenoemde polder, die ongeveer 1 kilometer oostelijk parallel loopt met de kust. In 2004 werden daar 10 zingende vogels gehoord. Een beeld van het totaal aantal broedvogels is nauwelijks mogelijk: extrapolatie van de gevonden aantallen leverde een totaal aantal

● Hyacinten in de omgeving van Burgervlotbrug, Haze- en Zijpepolder. Foto: Bert Pijs.

erik als broedvogel Ilandse bollenstreek

broedvogels op van tussen de 100 en 200. Maar twee inventarisatieronden geven natuurlijk een zeer onvolledig beeld van het werkelijke aantal veldleeuweriken.

Ogenschijnlijk is de veldleeuwerik een gemakkelijk te inventariseren vogel. De zangvlucht in het open landschap is erg opvallend. Maar de activiteit van veldleeuweriken hangt mogelijk samen met windsnelheid, temperatuur en rust; het zou daarom aanbeveling verdienen te proberen een nauwkeuriger beeld te krijgen door enige ronden per jaar op de fiets te maken, bij voorkeur op rustige zondagochtenden en bij gunstig weer. Misschien is dit artikel voor een enthousiaste vogelaar een reden om in deze landschappelijk oninteressante gebieden wat systematischer en grondiger te werk te gaan.

De vraag is waarom veldleeuweriken broeden in een extreem kunstmatig habitat als een bollenveld. Uitgezonderd bij de huizen komen

er nauwelijks zangvogels voor, behalve gele kwikstaarten. Fred Koning, bollenkweker langs de Belkmerweg en ervaren vogelaar, noemt de relatieve rust tijdens de broedtijd in tulpen- en narcissenvelden als belangrijke factor. Dit vormt een opvallende tegenstelling met modern beheerd grasland, waar de rust door vroeger en frequenter maaien, het injecteren van drijfmest en het steeds vroeger inscharen van vee aanzienlijk kleiner is. Vroeger heerste ook in die habitat een grotere rust, de veldleeuwerik was toen in dergelijke gebieden een talrijke broedvogel. In bollenvelden komt er in de broedperiode af en toe een trekkertje door het veld om bespuitingen uit te voeren en het ziekzoeken geeft wat onrust, maar verder vormen de velden vrij uitgestrekte, nauwelijks verstoorde gebieden. Het rooien van de bollen begint pas in juni, maar vindt vooral in juli plaats. Vroeg broedende veldleeuweriken kunnen dan al twee legsels hebben grootgebracht.

Bovendien geven de bloembedden de mogelijkheid de nesten goed te verstoppen; grazige overhoekjes zijn vermoedelijk ook geliefde broedplaatsen. De zandpaden tussen de bloembedden lijken gunstig te zijn voor de vogels die lopend hun voedsel verzamelen. De snelle opwarming van de zandige grond kan een rol spelen bij het voedselaanbod. Volgens Koning zijn in de grasranden langs sloten die het gebied doorkruisen de nodige insecten en spinnetjes te vinden, en dat is vooral van belang als de jongen gevoerd worden. Weliswaar worden in bollenvelden bestrijdingsmiddelen gebruikt aan het eind van de winter, om onkruiden en schimmels te bestrijden, maar uit onderzoek in Groot Brittannië is gebleken, dat het moeilijk is de invloed van die bestrijdingsmiddelen te evalueren (Donald. 2004).

Nader onderzoek naar het voorkomen van de veldleeuwerik (en de gele kwikstaart die ook graag dit soort habitat opzoekt), is gewenst, zeker nu de achteruitgang in graslandgebieden zo spectaculair is en de veldleeuwerik daar een zeldzame vogel dreigt te worden. Misschien kan nader onderzoek in de bollenvelden, waar de soort zich lijkt te handhaven, resultaten opleveren die bruikbaar zijn bij het beheer van andere broedhabitats.

Jules Philippona
Het Eiland 9
7231 NV Warnsveld

● Foto: Piet Munsterman

Literatuur

- DONALD, P.F. 2004. The Skylark. T. & A.D. Poyser, London.
- PHILIPPONA, J. 2002. De Veldleeuwerik in de bollenstreek bij Hillegom. Het Vogeljaar 50(5): 213-215.
- SCHARRINGA, K. 1994. SVN veldleeuwerik-onderzoek. Voorlopig verslag 1993. De Graspieper 14 (1): 15-21.
- RUITENBEEK, W., K. SCHARRINGA & P. ZOMERDIJK. 1990. Broedvogels van Noord-Holland. Stichting Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland, Provinciaal Bestuur van Noord-Holland.
- ZOMERDIJK, P.J. et al. 1971. Broedvogels van Noord-Holland Noord. Vogelwerkgroep Noordhollands Noorderkwartier. Zaandijk.

